

จริยธรรมในอุปัฏฐากสูตร

The Analysis of Ethics in the Upaṭṭhāka Sutta

พระสมุห์สายยันต์ วิสารโท (โลhitดี) และ พระมหามิตร ฐิตปณฺโญ (วันยาว)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Pharsamu Saiyan Visarado (Lohitdee) and Phramaha Mit Thitapanyo (Wanyao)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: saiyan1212.ud@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอ จริยธรรมในอุปัฏฐากสูตร วัตถุประสงค์ การนำอุปัฏฐากในพระสูตรมาวิเคราะห์หลักจริยธรรม เพื่อให้เห็นคุณค่าของการเป็นพุทธอุปัฏฐาก วิเคราะห์ออกเป็น 5 อย่าง คือ 1. ความซื่อสัตย์ 2. ความรู้จักพอประมาณ 3. ความฉลาดในการจัดแจง 4. สัจจะ 5. ความอดทน การทำหน้าที่พุทธอุปัฏฐาก เป็นการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ให้การปรนนิบัติรับใช้ ผลที่ได้ก็คือท่านจะมีความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจ และมีพลังใจที่จะทำประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาตลอดทั้งการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และประโยชน์ในอนาคตเป็นประโยชน์ทางจิตวิญญาณซึ่งได้มาด้วยการมีความเชื่อในคุณงามความดี การปฏิบัติที่งดงาม การรู้จักเสียสละ และการมีปัญญา ประโยชน์สูงสุดหมายถึงการมีจิตใจที่สะอาด ผ่องแผ้ว มีความสุข มีความมั่นคง ไม่แปรเปลี่ยนด้วยความโลภ โกรธ หลง และไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม ซึ่งหมายถึงการบรรลุอิสรภาพขั้นสูงสุดถึงนิพพานนั่นเอง

คำสำคัญ : จริยธรรม; อุปัฏฐาก

Abstracts

This academic article presents ethics in the Upaṭṭhāka Sutta. The objective is to analyze the concept of Upaṭṭhāka (taking care) in the sutta as the ethical principles to obtain the value of Upaṭṭhāka of the Buddha, which can be analyzed into five elements: 1) honesty, 2) modesty, 3) intelligence in handling, 4) truth and 5) patience. The duty of Upaṭṭhāka of the Buddha is to facilitate in various fields in taking care. The result of this is to have the convenience in religious performances and have the willpower to create benefits for Buddhism, good practice and the future benefit that is the spiritual benefit obtained by having faith in goodness, gorgeous practice, self-sacrifice and intelligence. The ultimate benefit means having a mind that is clean, pristine, happy, stable, untainted by greed, anger, delusion, and unshaken by the worldly conditions. This means attaining the highest level of freedom called 'Nirvana'.

* วันที่รับบทความ: 3 มิถุนายน 2564; วันแก้ไขบทความ 29 มิถุนายน 2564; วันตอบรับบทความ: 1 กรกฎาคม 2564

Received: June 3, 2021; Revised: June 29, 2021; Accepted: July 1, 2021

Keywords: Ethics; Upatthāka

บทนำ

จริยธรรมในอุปัฏฐากสูตร ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใช้ประกอบด้วยธรรม 5 ประการ เป็นผู้พยาบาลได้ง่าย ธรรม 5 ประการ อะไรบ้าง คือ 1. ทำสิ่งที่เป็นสัปปายะ 2. รู้จักประมาณในสิ่งที่เป็นสัปปายะ 3. ฉันทยา 4. บอกออาพาธที่มีอยู่ตามความเป็นจริงแก่ผู้พยาบาลที่ปรารถนาประโยชน์ เช่น บอกออาพาธที่กำลังเจ็บว่า ‘กำลังเจ็บ’ บอกออาพาธที่ทุเลาว่า ‘ทุเลา’ บอกออาพาธที่ยังทรงอยู่ว่า ‘ทรงอยู่’ 5. เป็นผู้อดกลั้นต่อเวทนาทั้งหลายอันมีในร่างกายที่เกิดขึ้นแล้วเป็นทุกข์ กล้าแข็ง เจ็บปวด เผ็ดร้อน ไม่น่ายินดี ไม่น่าพอใจ พรากรชีวิต(อง.ฉก. (ไทย) 22/123/203.) ที่บุคคลควรประพฤติ จัดว่าเป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกาย และจิตใจในลักษณะที่ดีงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ของสังคม ชี้นมาเพื่อวิเคราะห์ให้ทราบถึงจริยธรรม อันหมายถึงหลัก หรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติ เพื่อฝึกหัดกายและวาจาให้เรียบร้อย ให้เป็นปกติ ให้เป็นธรรม เมื่อพูดหรือกระทำถูกต้องเป็นธรรมแล้วย่อมมีความสุข ไม่เดือดร้อน เป็นผลแห่งการมีคุณธรรมในจิตใจประยุกต์ใช้ ตลอดทั้งคุณค่าของพุทธอุปัฏฐาก ดังนี้

ความหมายของจริยธรรมในอุปัฏฐากสูตร

จริยธรรมคือ ความประพฤติตนที่ดีทั้งภายในและภายนอก เช่น ความซื่อสัตย์ ความรู้จักพอประมาณและพอเพียง ความเป็นผู้ฉลาดในการจัดแจง สัจจะ และความอดทน จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม จริยะ หมายถึงความประพฤติหรือกิริยาที่ควรกระทำ ส่วนคำว่า ธรรม หมายถึงกฎหรือระเบียบเอาเข้ามาสมานกันแล้วก็เป็น จริยธรรม (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542 : 291)

สรุปได้ว่า จริยธรรม เป็นคำที่ใช้กำหนดขอบเขตในการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ เพื่อใช้วัดหรือประเมินพฤติกรรม ตลอดจนตัวบุคคลที่แสดงพฤติกรรมออกมาว่าเหมาะสมหรือสมควรเพียงใด อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติของมนุษย์และสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ที่มีตลอดเวลา จึงอาจจะทำให้ความหมายของจริยธรรมเปลี่ยนแปลงไป ตามสภาพของสังคมแต่ก็ยังคงมีความหมายด้านความประพฤติที่ดีงามเพิ่มคุณค่าให้กับชีวิต

ความสำคัญของอุปัฏฐากสูตร

ความสำคัญของการอุปัฏฐาก อุปัฏฐาก คือ ผู้บารุง, ผู้รับใช้, ผู้ดูแลความเป็นอยู่, ผู้อุปถัมภ์บารุง พระภิกษุสามเณรอุปัฏฐาก ก็เขียน การทำหน้าที่พุทธอุปัฏฐากซึ่งเท่ากับการบารุงอุปถัมภ์เพราะนอกจากจะ ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและเป็นข้อปฏิบัติที่ดั่งามอันบ่งถึงความเคารพ และความกตัญญูกตเวทีของผู้ทำหน้าที่พุทธอุปัฏฐากแล้วยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อความดำรงมั่นของ พระพุทธศาสนาอีกด้วย การทำหน้าที่ของผู้อุปัฏฐากคือการสนใจการรับใช้การดูแลการเอาใจใส่หรือการ ปรนนิบัติสามารถปฏิบัติกิจวัตรตามวิถีชีวิตของพระสงฆ์ได้อย่างเหมาะสมการอุปัฏฐากมีความสำคัญต่อ พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่งพระพุทธานุภาพจะเจริญหรือเสื่อมก็ขึ้นอยู่กับการอุปถัมภ์และคุ้มครองด้วยเช่นกัน การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธานุภาพเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ทรงคุณค่าอยู่คู่ประเทศไทย เพราะพระพุทธานุภาพเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดที่ชาวไทยภาคภูมิใจและหวงแหนไว้เป็นสมบัติของชาติไทยตลอด

สรุปความสำคัญของของอุปัฏฐากนั้น เป็นวัฒนธรรมที่ดั่งามขนบธรรมเนียมประเพณีและ วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้สอดแทรกความกตัญญูกตเวทีไว้เกือบทุกเรื่องการอุปัฏฐากคือความกตัญญู กตเวทีซึ่งนับว่าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์รู้จักการกระทำหน้าที่อันเหมาะสมของตนเองโดยเริ่มจาก ความรับผิดชอบต่อตนเองความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในสถาบันครอบครัวโดยบิดามารดาทำหน้าที่ในฐานะ บุพการีและบุตรธิดาปฏิบัติหน้าที่ต่อบิดามารดาในฐานะผู้มีความกตัญญูกตเวทีอันจะขยายผลในระดับสังคมที่ กว้างออกไปความกตัญญูช่วยให้โลกอยู่รอดไม่มีปัญหาปัญหาคนชราไม่มีคนเลี้ยงปัญหาสงครามปัญหาความ โหดร้ายทารุณปัญหาการเมืองปัญหาเศรษฐกิจ ฯลฯ ก็จะหมดไป

จริยธรรมในอุปัฏฐากสูตร

1. ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์ถือได้ว่าเป็นความดั่งามที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีแก่บุคคลครอบครัว สังคมเนื่องจากปัจจุบันสังคมไทยได้ขาดศีลธรรมข้อสัจจะหรือความซื่อสัตย์ต่อการกระทำ การพูดและการคิด โดยเฉพาะเรื่องคู่สามีภรรยาประพฤตินอกใจกันการคอร์รัปชันการซื้อสิทธิ์ขายเสียงคดโกงความขัดแย้งในเรื่อง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองสังคมพูดคำหยาบพูดโกหกหลอกลวงคิดอิจฉาริษยากันและกันและหลงใน การบริโภคอุปโภคทางด้านวัตถุมากจนเกินไปเป็นเหตุให้มีการแข่งขันกันเพื่อสนองความอยากจึงเป็นเหตุให้มี ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ในอุปัฏฐากสูตรได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์ ดังความว่า (อง.ฉก. (ไทย) 22/123/145-147) ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใช้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นผู้พยาบาลยาก ธรรม 5 ประการเป็น ไฉน คือ ภิกษุใช้ยอมไม่ทำความสบาย 1 ไม่รู้จักประมาณในสิ่งสบาย 1 ไม่ฉันทา 1 ไม่บอกอาพาธที่มีอยู่ตาม ความเป็นจริงแก่ผู้พยาบาลที่ปรารถนาประโยชน์ เช่นไม่บอกอาพาธที่กำเริบว่ากำเริบ ไม่บอกอาพาธที่ทุเลาว่า

ทุเลา ไม่บอกอาพาทที่ทรงอยู่ว่ายังทรงอยู่ 1 ไม่อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดมีในร่างกายอันกล้าแข็ง เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่พอใจสามารถปลิตชีพให้ดับสูญ 1 ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใช้ประกอบด้วยธรรม 5 ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้พยาบาลยาก ฯ

จะเห็นได้ว่าการกล่าววาจาสัตย์เช่นนี้ “สิ่งที่มีอยู่ก็บอกว่า “มี” ไม่มีก็บอกว่า “ไม่มี” เป็นลักษณะความหมายของความซื่อสัตย์ทางวิสุทธิธรรมสมาวาจา(ที.ม. (10/329/214) ผู้ที่ถูกถามได้ตอบด้วยถ้อยคำที่เป็นจริงซื่อสัตย์ต่อคำพูดไม่พูดโกหกหลอกลวงไม่ทรยศต่อตนและผู้อื่นความซื่อสัตย์มีความสำคัญในฐานะเป็นหลักธรรมช่วยเหลือผู้อื่นเพราะความสงสัยปรารถนาดีอยากช่วยเหลือบุคคลอื่นให้หลุดพ้นจากความทุกข์อยากให้เรามีความสุขด้วยการกระทำความสัตย์ความจริงใจอ้างถึงความจริงอันดีงามเป็นคุณธรรมของตนที่ได้กระทำไว้แล้วหรือการอ้างถึงความดีงามของพระพุทธเจ้าและผู้มีพระคุณทุกท่านเพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ที่ตนรักและปรารถนาดีให้มีความสุข

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ในการอุปฐากมีความสำคัญในฐานะเป็นหลักประกันคุณธรรมของตน บุคคลที่รับคำแล้วปฏิบัติตามคำมั่นสัญญานั้นคือการรักษาความสัตย์จริงใจต่อการกระทำคำพูดซึ่งเป็นหลักประกันให้ตนได้มีความน่าเชื่อถือเป็นที่รับยอมรับนับถือของผู้ที่คบค้าสมาคมด้วยเพื่อความผาสุกของตนและผู้อื่น

2. ความรู้จักพอประมาณ

คำว่ารู้จักพอประมาณคือความพอดีตามมีตามได้ (พระราชเวที (พระมหาสมพงษ์ พุฒิวิโส ,ป.ธ.9), 2536 : 99) ความรู้จักพอประมาณตามนัยพระพุทธศาสนาคือความพอใจในสิ่งที่ตนมีพอใจด้วยปัจจัย ๔ มีผ้านุ่งห่มอาหารที่อยู่อาศัยและยารักษาโรคตามมีตามได้และเป็นอยู่อย่างมีความสุขด้วยเครื่องเลี้ยงชีพตามที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตนเมื่อได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตนก็พอใจในสิ่งนั้นไม่เดือดร้อนเพราะอยากได้ของที่มีเจ้าของไม่ริษยาคนอื่นเช่นรู้จักประมาณในการบริโภคในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูดการปฏิบัติกิจและทำการต่างๆตลอดจนการพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลายทำการทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการโดยมิใช่เพียงเพื่อเห็นแก่ความพอใจชอบใจหรือเอาแต่ใจของตนแต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลายที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา

ในอุปัฏฐากสูตรได้กล่าวถึงความรู้จักพอประมาณ ดังความว่าเป็นเหตุให้อายุยืน 5 ประการเป็นไฉน คือ บุคคลย่อมเป็นผู้ทำความสบายแก่ตนเอง 1 รู้จักประมาณในสิ่งที่สบาย 1 บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย 1 เป็นผู้มิศีล 1 มีมิตรดีงาม 1 ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม 5 ประการนี้แล เป็นเหตุให้อายุยืน ฯ (อง.ฉก. (ไทย), 22/123/145-147.)

จะเห็นว่าความรู้จักพอประมาณในการอุปฐากการใช้นั้นก็เพื่อบรรเทาความเจ็บป่วยต้องเลือกใช้ยาให้ถูกกับโรคจึงจะหายจากการเจ็บป่วยนั้นแม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไปแต่พวทยาสมุนไพรเป็นอันมากยังคงช่วยแก้ไขโรคได้ขอเพียงมีความรู้ความเข้าใจถึงประเภทชนิดของสมุนไพรเหล่านั้นการนำมาใช้ให้เหมาะสมแก่โรคก็จะช่วยบำบัดโรคได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า ความรู้จักพอประมาณในการบริโภคคือจุดสมดุลภาพในระหว่างรายรับและรายจ่าย การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับรายจ่ายนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญภาวะสมดุลจะควบคุมการวางแผนเพื่ออนาคตหลักคำสอนเรื่องการใช้จ่ายในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงจุดสมดุลเกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายคือการแบ่งทรัพย์ออกเป็นส่วนๆเพื่อสะดวกในการจัดสรรอย่างเช่นส่วนที่หนึ่งจ่ายในการดำเนินชีวิตส่วนหนึ่งสำรองเป็นหลักประกันความมั่นคงและอีกส่วนหนึ่งเพิ่มทุนในอาชีพเริ่มต้นจากตัวเราโดยพิจารณารายละเอียดระดับครอบครัวชุมชนและสังคมมีความรักษาความเอื้ออาทรมนุษย์ในสังคมจึงต้องรักษาดุลยภาพความสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่ให้เกิดผลเสียไม่ให้เกิดความบกพร่องถ้าเกิดผลเสียก็คือความสัมพันธ์ในทางสังคมของเราเอียงหรือหลุดไปเมื่อมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีก็เกิดผลเสียแก่การดำเนินชีวิตทำให้ไม่มีความก้าวหน้าดุลยภาพในทางสังคมนี้มิใช่เฉพาะการที่เราอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยไม่เบียดเบียนกันและอยู่ร่วมกันด้วยดีเท่านั้นแต่หมายถึงว่าในสังคมวงกว้างมนุษย์จะอยู่ร่วมกันด้วยดีอย่างไรก็ต้องอยู่ด้วยดุลยภาพของสังคมนั้น

3. ความฉลาดในการจัดแจง

ความฉลาดในการจัดแจง ในที่นี้หมายถึง การแบ่งปันทรัพย์สินของสงฆ์ ก็คือ การบริหารแบ่งปันจัดสรรปัจจัย 4 ซึ่งต้องอาศัยกฎระเบียบในการจัดทำ ในการเก็บรักษาและในการแบ่งสรรเป็นต้น ในการจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินของสงฆ์นั้น พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สงฆ์ทำการประชุมและตกลงกันในการเลือกวิหารคือกุฏิบางแห่งไว้สำหรับเก็บสิ่งของที่เป็นของสงฆ์ และแต่งตั้งภิกษุให้เป็นตัวแทนสงฆ์ในการดูแลรักษาและจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินของสงฆ์ให้เกิดความเท่าเทียมกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแย่งชิงหรือทะเลาะเบาะแว้งกัน ผู้ทำการจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินของสงฆ์นั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดคุณสมบัติไว้แตกต่างกันตามชนิดตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ แต่ที่สำคัญหลัก ๆ จะต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ประการ คือ 1. ไม่ลำเอียงเพราะความชอบ 2. ไม่ลำเอียงเพราะเกลียดชัง 3. ไม่ลำเอียงเพราะมกาย 4. ไม่ลำเอียงเพราะกลัว 5. เป็นผู้ฉลาดและรู้จักสิ่งนั้นๆ เป็นอย่างดี (วิ.ม. (ไทย), 1/380-381/412-413.)

จากปัญหาตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่ากรอบครอบเป็นของส่วนตัวหรือเก็บไว้เพื่อใช้เพียงคนเดียวได้สร้างปัญหาความขัดแย้งทั้งในส่วนของการแก่งแย่งกันและปัญหาด้านการขาดแคลน ดังนั้น การที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดห้ามยึดครองไว้ใช้เพียงคนเดียว ทรงให้ยึดระบบของการใช้ร่วมกันหรือการให้สละเป็นของกลางจึงเป็นการลดความขัดแย้งกัน และยังป้องกันความขัดแย้ง ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และวัตถุหรือปัจจัย 4 นั้นมีเพียงพอต่อกันใช้สอยร่วมกันนั่นเอง

สรุปได้ว่า ความฉลาดในการจัดแจงในการอุปถัมภ์ จึงเป็นหลักแนวคิดภายใต้ระบบทรัพย์สินส่วนกลาง ได้ปรากฏสะท้อนการแบ่งปันทรัพย์สินของสงฆ์ที่เป็นไปด้วยความยุติธรรม เพราะเป็นการปฏิบัติตามความจำเป็นและเหตุผลสมควรของแต่ละคนที่ควรจะได้รับ ซึ่งหลีกเลี่ยงเกณฑ์การให้ด้วยขนาดหรือปริมาณของความต้องการที่อยากจะได้ ตัวอย่างของการจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินส่วนกลางที่จัดได้ว่ามีความยุติธรรม

เมื่อวัตถุประสงค์เป็นเป้าหมายแห่งความต้องการของสังคม สังคมก็มุ่งแก่งแย่ง แข่งขันกันเพื่อจะครอบครองหรือเก็บไว้เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ซึ่งนั่นก็เป็นเหตุให้ทรัพยากรหรือวัตถุผลผลิตขาดแคลนหรือไม่เพียงพอต่อความต้องการ ตลอดถึงคนในสังคมบางส่วนถูกกีดกัน คือ ไม่มีสิทธิ์หรือไม่ได้รับการแบ่งปันโอกาสที่เท่าเทียมกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ความขัดแย้งในสังคมก็ย่อมเกิดขึ้นในไม่ช้า

4. สัจจะ

คำว่าสัจจะนั้นในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึงความจริงหรือความจริงใจเช่นทำงานร่วมกันต้องมีความจริงใจต่อกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, (2546 : 1161) หรือหากจะพิจารณาจากความหมายคำว่าสัจจะหมายถึงคำพูดจริง, คำสัตย์, ความจริงดังปรากฏในคำพูดที่ว่าคำพูดที่มีอยู่ในสัตว์บุรุษหรือในคนดีทั้งหลายชื่อว่าสัจจะในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ให้ความหมายไว้ 2 นัยคือ (1) หมายถึงความจริงโดยความจริงนั้นมีอยู่ 2 ประการคือ (ก) สมมติสัจจะความจริงโดยสมมติและ (ข) ปรมัตถสัจจะความจริงโดยปรมัตถ์และ (2) หมายถึงความจริงคือจริงใจได้แก่ความซื่อสัตย์จริงวาจาได้แก่การพูดความจริงและจริงการได้แก่การทำจริง พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทยได้ให้ความหมายของสัจจะดังนี้

สัจจะคือความจริงอันเป็นความจริงที่เกี่ยวกับการสอนดังปรากฏในพุทธพจน์ว่า “การสอนตรงไปตรงมาหรือการกล่าวความจริงอย่างเปิดเผยนั่นเองพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้โดดเด่นในมนุษย์และเทวดาทั้งหลายเนื่องด้วยการกล่าวความจริงที่เป็นประโยชน์ถูกกาลเป็นธรรมเป็นวินัยการกล่าวลักษณะการสอนตรงเข้าหาความจริงนั้นอาจกล่าวสั้นว่า “การสอนตรงไปตรงมาหรือการกล่าวความจริงอย่างเปิดเผยนั่นเองพระพุทธองค์ทรงเป็นผู้โดดเด่นในมนุษย์และเทวดาทั้งหลายเนื่องด้วยการกล่าวความจริงที่เป็นประโยชน์ถูกกาลเป็นธรรมเป็นวินัยการกล่าวถูกกาล (กาลวาที) กล่าวความจริง (ภูตวาที) กล่าวเป็นประโยชน์ (อิตถวาที) กล่าวเป็นธรรม (ธัมมวาที) กล่าวเป็นวินัย (วินัยวาที) ซึ่งเราอาจจะสังเกตได้ว่าหลักการบัญญัติพระวินัยนั้นโดยจุดมุ่งหมายคือ “ให้มีความประพฤติเสมอกันและเป็นแนวเดียวกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขในหมู่คณะในพระพุทธศาสนาได้จัดการรักษาสัตย์ไว้ในศีลเป็นองค์ที่ 1 แห่งเบญจศีลในธรรมจริยาส่วนวจีสัจจัตเป็นองค์ต้นและเป็นองค์ที่ 3 แห่งอัฐังคิกมรรคโดยนัยนี้ชั้นผู้ขาดความสัตย์จักเป็นผู้มีศีลจักเป็นธรรมจารีจักเป็นอริยบุคคลหาได้ไม่ (อง.ตัก. (ไทย) 20/160/223.) จากความหมายที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าสัจจะตามทัศนะทาง

พระวินัยคือหลักการประพจน์ให้เป็นข้อสัจสุจริตและปฏิบัติตนให้ตรงต่อกฎเกณฑ์และระเบียบของหมู่คณะนั้นเองโดยการไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นมีความประพฤติเสมอกันเป็นแนวเดียวกัน

สรุปได้ว่าในอุปัฏฐากสูตรจะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องสัจจะหรือการรักษาการสำรวมและการกล่าวแต่ความจริงนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีปรากฏอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สามารถพบเห็นอยู่เป็นจำนวนมากและประการสำคัญที่สุดก็คือการรักษาสัจจะนี้ถือได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติอันยิ่งอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่พระพุทธศาสนาถือว่าหากมีการปฏิบัติดังเช่นนั้นก็ถือได้ว่าเป็นการประกอบการสร้างงามดีได้โดยรอบแนวคิดดังกล่าวชื่อว่าบารมีหมายถึงแนวทางในการสั่งสมความดีและการตามรักษาความสัตย์หรือความจริงใจต่อคำพูดนั้นก็ถือได้ว่าเป็นการสร้างหรือการบำเพ็ญบารมีอย่างหนึ่งที่มีปรากฏอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อให้ไม่เอาเปรียบคนอื่นคือเมื่อมองเห็นคนอื่นหรือสิ่งอื่นที่ไม่ใช่เราก็จะทำให้เป็นคนไม่พยายามเอาเปรียบคนอื่นนั่นก็เป็นเพราะเรามองเห็นความเป็นจริงระดับสมมติที่มีปรากฏให้เห็นอยู่ในโลกที่เขาประสบอยู่ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในสังคมคือเมื่อคนทุกคนมองเห็นความเป็นจริงเพียงสมมติที่ถูกบัญญัติขึ้นในสังคมแล้วก็ไม่คิดทำลายไม่เห็นแก่ตัวด้วยการทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมบัญญัติขึ้นทำตัวให้เป็นประโยชน์

5. ความอดทน

ขันติ คือ ความอดทน อดได้ทนได้เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ เป็นกิริยาที่อดทนต่อโลภะความอยากได้ต่อโทสะความโกรธเคืองจนถึงความพยายาบท มุ่งร้ายต่อโมหะความหลงมกมายเมื่อได้ประสบกับอารมณ์ที่ยั่วให้เกิดความอยากได้อะไรก็มี ก็อดทนไว้ไม่แสดงอาการตามอำนาจแห่งโลภะโทสะโมหะและ อดทนต่อทุกขเวทนา อันทำให้ลำบากตรากตรำในการประกอบการงาน ต่างๆ หรืออดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวขู่ไม่เป็นที่ชอบใจ สามารถ จำแนกขันติความอดทนได้ 4 กรณีดังนี้ 1) ขันติความอดทน อดกลั้นต่อความลำบากทางกาย อันเกิดจากความร้อนความหนาวความหิวกระหายและความเหนื่อยล้า 2) ขันติความอดทน อดกลั้นต่อทุกขเวทนาทางกายอันเกิดจากความเจ็บไข้ ได้ป่วย 3) ขันติความอดทน อดกลั้นต่อความเจ็บใจ อันเกิดจากวาจาหยาบคาย เสียตสีคำกล่าวล่วงเกินให้เสียหาย 4) ขันติความอดทน อดกลั้นต่อความเจ็บใจ อันเกิดจากวาจาหยาบคาย เสียตสีและคำกล่าวล่วงเกินให้เสียหาย

จากการศึกษาความหมายของขันตินับเป็นหลักธรรมสำคัญทั้งในระดับสามัญ แห่งการดำรงชีวิตอันจะส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข จนกระทั่งเป็น หลักธรรมสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมระดับสูงเพื่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุดแห่ง พระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า จริยธรรม 5 ประการในอุปัฏฐากสูตร ความเป็นบุคคลผู้มีความเสียสละจัดว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญสำหรับมนุษยชาติเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ทำให้มีความสัมพันธ์กันในสังคมมนุษย์และเป็นบ่อเกิดแห่งความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์และเป็นคุณธรรมเบื้องต้นของมนุษยธรรมทั้งหลายเพราะเป็นเครื่องทำลายความเห็นแก่ตัวซึ่งเป็นอันตรายสำคัญของความดีเป็นเหตุให้เกิดความสุขุมรอบคอบความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบโดยลำดับเป็นหลักปฏิบัติสำคัญที่จะช่วยค้ำจุนสังคมให้มีความมั่นคงและ

สันติสุขดังนั้นในพระพุทธศาสนาจึงส่งเสริมความกตัญญูทเวที่สอนให้คนรู้จักการทำหน้าที่ของตนเองเริ่มตั้งแต่ความรับผิดชอบต่อตนเองต่อหน้าที่ในครอบครัวต่อสมาชิกในครอบครัวและเมื่อทุกคนปฏิบัติตามหลักความกตัญญูแล้วก็จะก่อให้เกิดความเจริญและส่งผลให้สังคมที่อยู่นั้นมีสุขความร่มเย็นเป็นเหตุให้เกิดความรักความเคารพความเมตตาความศรัทธาต่อกัน

คุณค่าของการอุปัฏฐากในอุปัฏฐากสูตร

1. คุณค่าการอุปัฏฐากของบุคคล คุณค่าการอุปัฏฐากของบุคคล ในคัมภีร์พระวินัยปิฎกได้กล่าวถึงคุณค่าการทำหน้าที่พุทธอุปัฏฐากในชีวิตประจำวันอันเป็นเหตุให้ได้รับความสะดวกในการดำเนินชีวิตแต่ละวัน เช่น สัทธวิหาริกนั้นต้องทำหน้าที่อุปัฏฐากพระอุปัชฌาย์ของตน คือจะต้องเตรียมการให้พระอุปัชฌาย์ ถ้าข้าวต้มมีฟุ้งล้างภาชนะใส่ข้าวต้มเข้าไปถวาย เมื่อพระอุปัชฌาย์ฉันข้าวต้มเสร็จเรียบร้อยแล้วฟุ้งถวายน้ำรับภาชนะมาล้างแล้วเก็บไว้ให้เรียบริ้อยจัดเก็บอาสนะถ้าที่ตรงนั้นรกรกที่พัดกวาดทำความสะอาดเมื่อพระอุปัชฌาย์ฉันเรียบร้อยแล้วให้รับบาตรมาด้วยความระมัดระวังล้างแล้วเช็ดผึ่งแดดเล็กน้อยแล้วเก็บให้ถูกต้องไว้ในที่ที่เหมาะสม (วิ.ม. (ไทย) 4/66/82.) นอกจากนี้ถ้าพระอุปัชฌาย์สงฆ์น้ำสัทธวิหาริกผู้ทำหน้าที่พุทธอุปัฏฐากจะต้องเข้าไปรับใช้ท่านให้ได้รับความสะดวกและสบายในการสงฆ์น้ำ สัทธวิหาริกต้องเข้าไปทำหน้าที่พุทธอุปัฏฐากพระอุปัชฌาย์ถ้าท่านต้องการสงฆ์น้ำฟุ้งจัดน้ำถวายถ้าท่านต้องการน้ำเย็นก็ต้องจัดน้ำเย็นถ้าท่านต้องการน้ำอุ่นก็ต้องจัดน้ำอุ่นถวายท่านเมื่อพระอุปัชฌาย์จะเข้าเรือนไฟก็บดจूरณแฉดินถือตั้งสำหรับเรือนไฟเดินตามไปถวายตั้งแล้วรับจีวรท่านมาแล้วในที่สุดแล้วถวายจूरณและดินถ้าสามารถจะเข้าไปเรือนไฟได้ก็ต้องเข้าไปเมื่ออยู่ในเรือนไฟก็ถวายชี้เถ่าดินเหนียวและน้ำร้อนเป็นต้นแก่พระอุปัชฌาย์ได้เมื่อจะออกจากเรือนไฟก็ปิดหน้าปิดหลังเรือนไฟให้เรียบริ้อยจึงออกจากเรือนไฟขณะที่อยู่ในน้ำจะถูร่างกายให้พระอุปัชฌาย์ด้วยก็ควรทำ (วิ.จ. (ไทย) 7/243/4.) เมื่อตนสงฆ์น้ำเรียบริ้อยแล้วขึ้นมาก่อนเช็ดตัวให้แห้งเมื่อพระอุปัชฌาย์ขึ้นมาก็เช็ดตัวให้พระอุปัชฌาย์ถวายผ้านุ่งสังฆาฏิแก่พระอุปัชฌาย์กลับมาก่อนแล้วจัดปูอาสนะเตรียมน้ำล้างเท้ากระเบื้องเช็ดเท้าแล้วถวายน้ำฉันแก่พระอุปัชฌาย์ (วิ.ม. (ไทย) 4/66/82.) หรือแม้แต่พระอุปัชฌาย์ท่านจาริกไปในที่ต่างๆต้องเตรียมอัฐบริขารไปสัทธวิหาริกผู้ทำหน้าที่อุปัฏฐากต้องเข้าไปช่วยถือบริขารเหล่านั้นคือถือบาตรและจีวรซึ่งจะทำให้ท่านได้รับความสะดวกในการจาริกไปในที่ต่างๆ

จากข้อความที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงวางหลักการถึงบุคคลที่จะอุปัฏฐากภิกษุใช้ไว้ 7 อย่าง คือ 1.) อุปัชฌาย์ 2.) สัทธวิหาริก 3.) อาจารย์ 4.) อันตวาสลิก 5.) ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌาย์เดียวกัน 6.) ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์เดียวกัน และ 7.) สงฆ์ที่อยู่ในวัดนั้นพึงพยาบาลภิกษุใช้จนกว่าจะหาย ด้วยเหตุแห่งการทำหน้าที่อุปัฏฐากนี้เอง จึงทำให้ความผูกพันเหมือนบิดากับบุตรเกิดขึ้น และการที่มีผู้ทำหน้าที่อุปัฏฐากให้ผู้นั้นย่อมได้รับความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวันทำให้มีเวลาในการปฏิบัติศาสนกิจในด้านอื่นสะดวกไปด้วย

2. คุณค่าการอุปฐากเพื่อสังคม ในพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญและคุณค่าในการทำหน้าที่พุทธอุปฐาก การปฏิบัติดังกล่าวนี้เป็นหลักของการเอาใจใส่ต่อกันและกันตามฐานะเป็นหลักการและวิธีการหนึ่งของการทำหน้าที่พุทธอุปฐากในพระพุทธศาสนา หมายถึง การดูแลเอาใจใส่ต่อกันและกัน เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าได้วางไว้ให้สังคมปฏิบัติชัดเจนอยู่แล้ว ในคัมภีร์พระไตรปิฎกได้แสดงความเกื้อกูลต่อกันในสังคมพระสงฆ์ไว้มากมายแนวทางปฏิบัติเหล่านี้ไว้อยู่ในรูปของ “วัตร” ซึ่งหมายถึงกิจที่พึงกระทำ หน้าที่ ธรรมเนียม ความประพฤติข้อปฏิบัติซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ประเภทคือ กิจวัตรที่กล่าวถึงหน้าที่ที่พึงกระทำ จริยวัตรที่กล่าวถึงมารยาทที่ควรประพฤติ และวิธีวัตรที่กล่าวถึงแบบอย่างที่ดีที่พึงกระทำวัตรปฏิบัติ

จากข้อความข้างต้นผู้ศึกษาพอที่จะสามารถสรุปได้ ดังนี้ 1.ความกตัญญูกตเวที 2.ความมีเมตตา 3.ความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา 4.ความอ่อนน้อมถ่อมตน 5.ความขยันอดทน 6.ความใจกว้างยอมรับคำติชม พระพุทธศาสนา ถือเป็นศาสนาแห่งการพัฒนาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้เกิดความสมบูรณ์เท่า ที่มนุษย์แต่ละคนจะสามารถพัฒนาได้

สรุป

สรุปได้ว่า จริยธรรมในอุปฐากสูตร มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคมปัจจุบันเพราะเป็นท่าทีแสดงออกมามีเป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตากรุณาที่ “สหธรรมิก” พึงกระทำต่อกันซึ่งสามารถแบ่งเป็นการเกื้อกูลกันและกันออกเป็นสองฝ่าย การปฏิบัติต่อกันระหว่างบรรพชิตด้วยกันให้ปฏิบัติตามแนวทางของ “วัตร” อันเป็นกิจที่ควรกระทำหน้าที่ธรรมนิยามมี 3 ประเภทด้วยกันคือกิจวัตรที่กล่าวถึงหน้าที่ที่พึงกระทำ จริยวัตรที่กล่าวถึงมารยาทที่ควรประพฤติและวิธีวัตร ที่กล่าวถึงแบบอย่างที่ดีที่พึงกระทำโดยได้กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติต่อกัน

จริยธรรมในอุปฐากสูตรตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเมตตากรุณาต่อกันแสดงความเกื้อกูลต่อกัน โดยที่ชาวบ้านเข้าไปเกื้อหนุนชีวิตพรหมจรรย์ของพระสงฆ์และพระสงฆ์ก็ตอบแทนอุปการะด้วยธรรมทานคือแนะนำสั่งสอนอบรมกลุ่มเถลิงจิตใจของชาวบ้านให้มีวิถีชีวิตที่ดีดำเนินไปอย่างถูกต้องดีงามตามครรลองของศีลธรรมช่วยชี้บอกทางสวรรค์หรือบอกวิถีการดำเนินชีวิตให้มีความสุขและความเจริญก้าวหน้าตามหลักพุทธธรรม ในสังคมปัจจุบันมีคนจำนวนไม่น้อยเข้าใจผิดว่าการทำหน้าที่พุทธอุปฐากเป็นกิจที่ทำกันในวงแคบคือระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธวิฑริกาจารย์กับอันตวาสิกหรือพ่อแม่กับลูกเท่านั้นไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับสังคมในทางอื่นอันวโยชนนี้ให้แก่สังคมเลยความจริงแล้วนอกจากการทำหน้าที่พุทธอุปฐากจะสามารถประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าวมาแล้วยังสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ในระดับกว้างขึ้นในฝ่ายสถาบันพระสงฆ์ซึ่งเริ่มตั้งแต่อยู่อาวาสเดียวกันขยายออกไปตำบลอำเภอจังหวัดประเทศและองค์กรพระสงฆ์ทั้งหมดตามโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์คือพระสงฆ์ทั้งหมดที่มีอยู่ส่วนฝ่ายคฤหัสถ์ไล่เรียงไปตั้งแต่สังคมหน่วยย่อยที่สุดตามระบบโครงสร้างทางสังคมคือครอบครัวจนถึงเครือญาติชุมชนหมู่บ้านหรือสังคมส่วน

อื่นๆที่มีขนาดใหญ่กว่านั้นแน่นอนว่าเมื่อการทำหน้าที่อุปถัมภ์ที่มีจุดมุ่งหมายไปที่สังคมก็เท่ากับว่าประโยชน์ที่เกิดขึ้นจักขยายออกไปอย่างกว้างขวางด้วยและไม่เพียงประโยชน์โดยตรงเท่านั้นที่สังคมจะพึงได้รับแต่รวมไปถึงประโยชน์โดยอ้อมที่เป็นผลเนื่องมาจากประโยชน์โดยตรงดังกล่าวเช่นเมื่อลูกหลานเอาใจใส่ต่อบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่ก็จะทำให้มีความเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันสังคมก็น่าอยู่เป็นสังคมเอื้ออาทร

เอกสารอ้างอิง

- พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวิไล ป.ธ.9). (2536). *ลัทธิวิเสสวิคหะ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประติพัทธ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.